

1879-1932

Письменник, гуманіст і художник слова Степан Васильченко

Класик української літератури Степан Васильченко – письменник-гуманіст, чудовий оповідач і художник слова. Його твори приперчені доброзичливим гумором, часто мають несподівані закінчення, стилістично вишукані й водночас прості. Про кого б не розповідав автор – дітей чи дорослих – вони про любов і доброту, матеріальну скруту й духовне багатство, високі поривання, про справжні чесноти людини...

СТЕПАН ВАСИЛЬЧЕНКО. БІОГРАФІЯ І ТВОРЧА СПАДЩИНА

145 р. від дня народження

Степан Васильович Васильченко (Панасенко) народився 8 січня 1879 року в містечку Ічня на Чернігівщині в бідній сім'ї ремісника, безземельного селянина-шевця. Навчався у 1888 – 1893 роках в Ічнянській початковій школі. Два роки готувався до вступу в учительську семінарію. 1895 вступив до Коростишівської учительської семінарії (закінчив 1898). Одержав направлення в однокласну міністерську школу в селі Потоки на Канівщині. Невдовзі переведено до Богуслава. Учителював на Київщині та Полтавщині. Мав посилений інтерес до народної творчості, до поезії Шевченка, світової класики, - все це сприяло збагаченню життєвого і мистецького досвіду майбутнього письменника. У часи вчителювання (1898 – 1904 роки) вів щоденник «Записки вчителя». 19 грудня 1903 року (1 січня 1904) уперше надрукував оповідання «Не устоял (Из жизни народного учителя)» в «Киевской газете». У 1904 році вступив до Глухівського учительського інституту, а 1905 року покидає інститут. Виїхав на Донбас, учителював у селі Щербинівка (нині місто Дзержинськ Донецької області). У 1906 році Степана Васильченка було заарештовано за участь у робітничих страйках. Сидів у в'язниці. 1908 року хворого на тиф Васильченка польовий суд виправдав за браком доказів, звільнив з Бахмутської тюрми, категорично заборонив учителювати. Степан Васильович повертається до Ічні, заробляє на життя приватними уроками. У 1910 – 1914 роках працював завідувачем відділу театральної хроніки газети «Рада». Під час Першої світової війни його було мобілізовано до армії, де він був (до Лютневої революції 1917 року) командиром саперної роти на Західному фронті. Тоді побачили світ перші збірки новел «Ескізи» (1911), «Оповідання» (1915). У 1919 році Степан Васильченко жив у Кам'янці-Подільському, де на замовлення Симона Петлюри написав оповідання «Про жидка Марчика, бідного кравчика». Тут написав також сатиричний твір «Про козака Ося і москаля Ася». 1920 року

подорожував із хорвою капелою «Думка» по містах і селах Лівобережної України. У 1921 році працював у Києві вихователем і завідувачем дитячого будинку, а у 1921 – 1928 роках - вчителем школи імені Івана Франка. Пішов у вічність письменник 11 серпня 1932 року від хвороби серця. Похований на Байковому кладовищі у Києві.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКА

Трудова атмосфера, в якій зростав Васильченко, навчання в Коростишівській семінарії та Глухівському учительському інституті напередодні й у часи революційних подій 1905 року, “неспокійна”, за його висловом, праця “неблагонадійного” вчителя в сільських школах на Київщині та Полтавщині, а також посиленій інтерес до народної творчості, до поезії Шевченка, світової класики, - все це сприяло збагаченню життєвого і мистецького досвіду майбутнього письменника.

У літературний процес Васильченко включився зрілим митцем із своїм власним поетичним голосом у 1910 році, коли з'явилися друком такі оригінальні його твори, як “Мужицька арихметика”, “Вечеря”, “У панів”, “На чужину”, “Циганка” та ін., пройняті любов'ю до людини праці, утвердженням віри в перемогу соціальної справедливості. Цьому передували тривалі роки становлення світоглядно-естетичних поглядів письменника, напружених пошуків ідей та форм художнього осмислення дійсності. Не випадково однією з провідних тем творчості Васильченка є життя народних учителів, яке було йому — педагогові за фахом і покликанням — особливо близьким. “Записки вчителя” (1898 — 1905) та інші щоденникові записи, куди Васильченко, за його визнанням, систематично “заносив свої учительські жалі

та кривди”, стали згодом документальною основою багатьох реалістичних новел і оповідань.

Дебютував письменник на літературній ниві оповіданням “Не устоял” (надруковане 1903 року). Згодом письменник значно доопрацював це оповідання й опублікував українською мовою під назвою “Антін Вова” (1910) (в наступних виданнях - “Вова”).

У 1910 — 1912 роках Васильченко пише й друкує цикл новел і оповідань, присвячених учительській темі (“Вечеря”, “З самого початку”, “Божественна Галя”, “Над Россю”, “Гріх” та ін.).

Проблема виховання нової людини значною мірою зумовила звернення Васильченка до художнього опрацювання дитячої тематики, органічно пов'язаної з творами про вчителів. Глибоке розуміння психології дитини дало змогу Васильченку показати у своїх творах цікавий, поетичний духовний світ дитини. Не можна без хвилювання читати психологічні етюди письменника “Дощ”, “Дома”, “Волошки”, “Петруня”, оповідання “Роман”, “Увечері”, “Свекор”, “Басурмен” та ін. Оптимізм Васильченка з особливою виразністю виявився в одному з найкращих його творів, присвячених дітям, — “Циганка”.

Невеликий цикл у творчості Васильченка складають оповідання, в яких йдеться про обдаровані натури з демократичних низів, про долю народних талантів (“На хуторі”, “У панів”, “На розкоші” та ін.).

Настрої збудженого революційними подіями села відбив Васильченко у новелі “Мужицька арихметика”, що належить до найвищих здобутків письменника-реаліста. Жорстоку правду життя селянської бідноти розкриває Васильченко у новелі “На чужину”. У новелі “Осінній ескіз” (“Із осінніх спогадів. Ескіз”, 1912) Васильченко ставить питання глибше, суспільне об'ємніше — шлях сільської молоді в революцію.

Окремий цикл у художньому доробку Васильченка складають твори, написані під безпосереднім враженням від першої світової війни, в якій письменник брав участь з 1914 року до Лютневої буржуазної революції. В “Окопному щоденнику”, оповіданнях “На золотому лоні”, “Під святий гомін”, “Отруйна квітка”, “Чорні маки” та ін. Васильченко зображує жахи імперіалістичної війни, сумні будні людей у сірих солдатських шинелях.

Цікавою сторінкою спадщини Васильченка є драматичні твори, переважно одноактні п'єси, які за тематикою і багатьма художніми засобами органічно близькі його прозі (наприклад, п'єса-жарт “На перші гулі”). В оповіданнях, присвячених радянській сучасності (“Приблуда”, “Червоний вечір”, “Авіаційний гурток”, “Олов'яний перстень” та ін.), письменник показує зародження почуття колективізму в психології громадян, поетизує романтику праці як творчості.

Багато працює Васильченко над творами з життя дореволюційного (до 1917 року) минулого (“Петруня”, “Талант”, “Віконце”, “Осінні новели” та інше). Показовим у цьому плані є цикл “Осінні новели” (присвячений 1905 року), який писав Васильченко, починаючи з 1923 року, впродовж майже десяти років. Одна з художньо найдовершеніших новел циклу - “Мати” (“Чайка”).

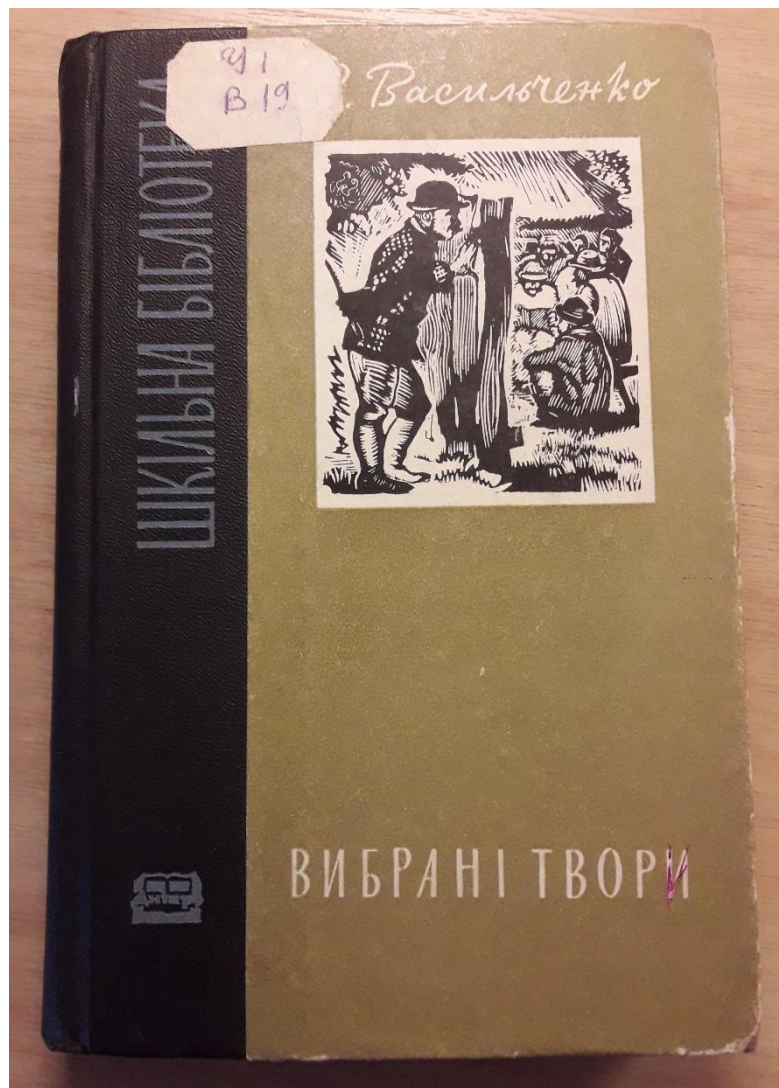
Творчість Васильченка радянського часу позначена розширенням тематичного і жанрового діапазонів, про це свідчать, крім написаних у 20-ті роки драматичних творів (“Минають дні”, “Кармелюк” та інші), кіносценарії за фольклорними мотивами, фейлетони, цикл “Крилаті слова”, переклади творів російських письменників (Гоголя, Лескова, Короленка, Серафимовича) тощо. На особливу увагу заслуговує задум Васильченка створити велику біографічну повість про Тараса Шевченка. На жаль, з п'яти запланованих частин він встиг завершити тільки першу - “В бур'янах”.

Книги Степана Васильченка, які зберігаються в бібліотеці ОІППО

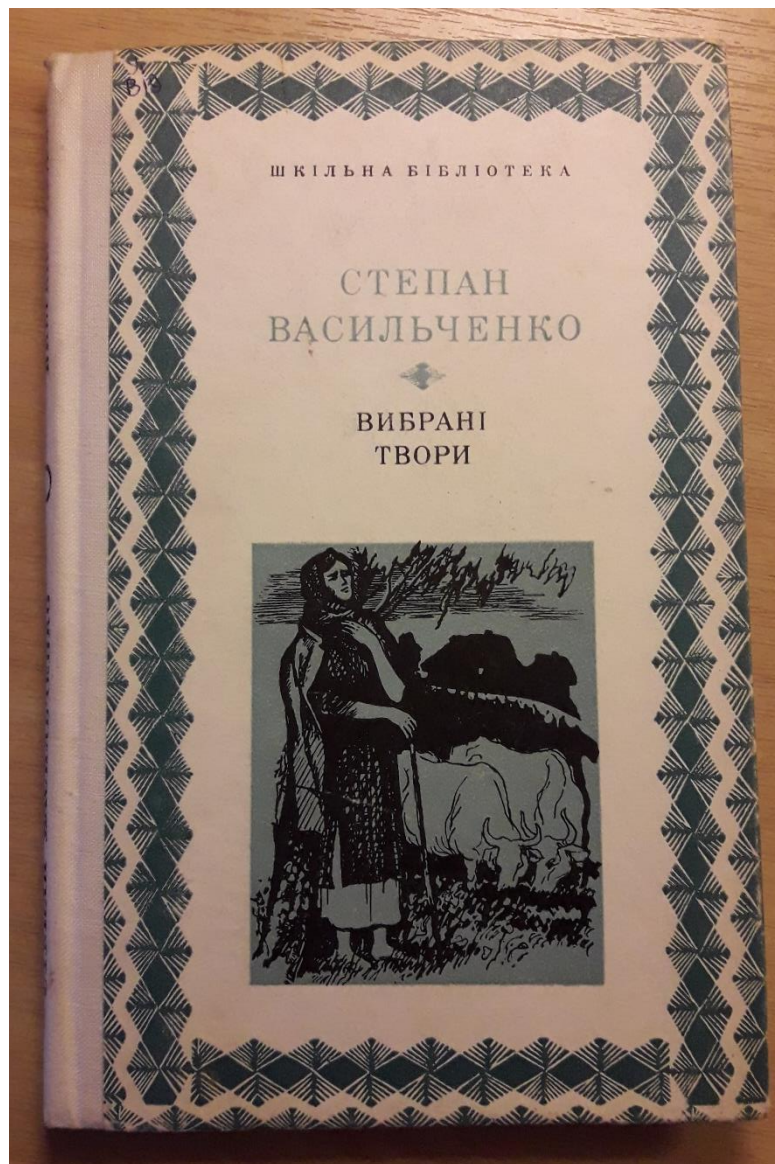
Васильченко С. Твори: у 3 т. / С. Васильченко; упоряд, вступ стаття і прим. : Б.А. Деркача, В.А. Косюченка. – К.: Дніпро, 1974, -- Т.1-3

Степан Васильченко – відомий український письменник, автор повістей, новел, оповідань про дітей. До першого тому увійшли оповідання, новели, шаржі, фейлетони. До другого тому увійшов відомий цикл «Осінні новели», які розповідають про революцію 1905 р., біографічна повість про Шевченка «Широкий шлях», казки, крилаті слова та ін. У третьому томі вміщено п'єси, автобіографічні твори, статті, театральні рецензії та замітки.

Васильченко С. Вибрані твори / С. Васильченко; вступ. стат. Б.А. Деркача. – К.: Дніпро, 1967. –447 с.

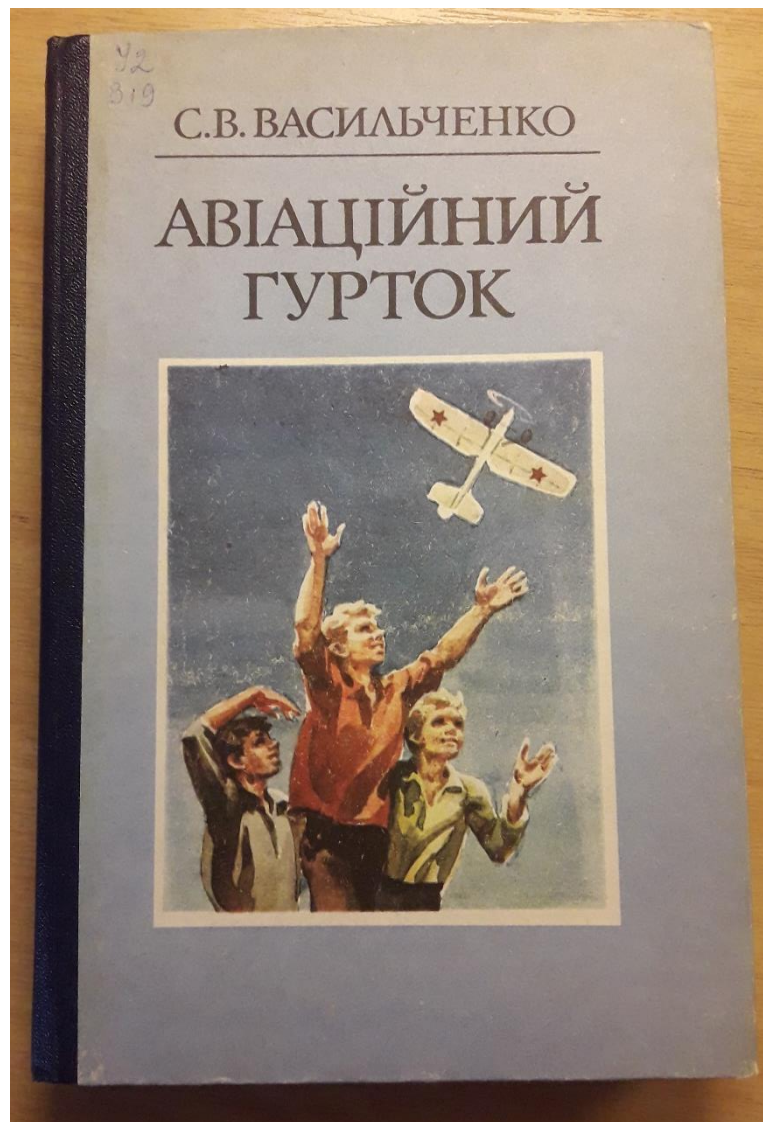
До цієї збірки увійшли оповідання, повісті та драматичні твори визначного українського письменника Степана Васильченка. В ранніх творах відображення тяжке життя селян («Мужицька арихметика», «На чужину», «Доц», «На хуторі» та ін.), побут сільської школи («Над Россю», «Талант», «З самого початку»). У повістях «Авіаційний гурток», «Олив'яний перстень», написаних пізніше, створені яскраві образи молодого покоління тодішнього часу. У книзі вміщена також перша частина великого біографічного полотна про Т.Г. Шевченка «Широкий шлях» -- «В бур'янах».

Васильченко С. Вибрані твори / С. Васильченко; вступ. стат. Б.А. Деркача. – К.: Дніпро, 1976. –168 с.

До цієї збірки увійшли оповідання та повісті видатного українського письменника Степана Васильченка: «Мужицька арифметика», «Дощ», «Над Россю» та ін., а також більш пізні твори : повість «Авіаційний гурток».

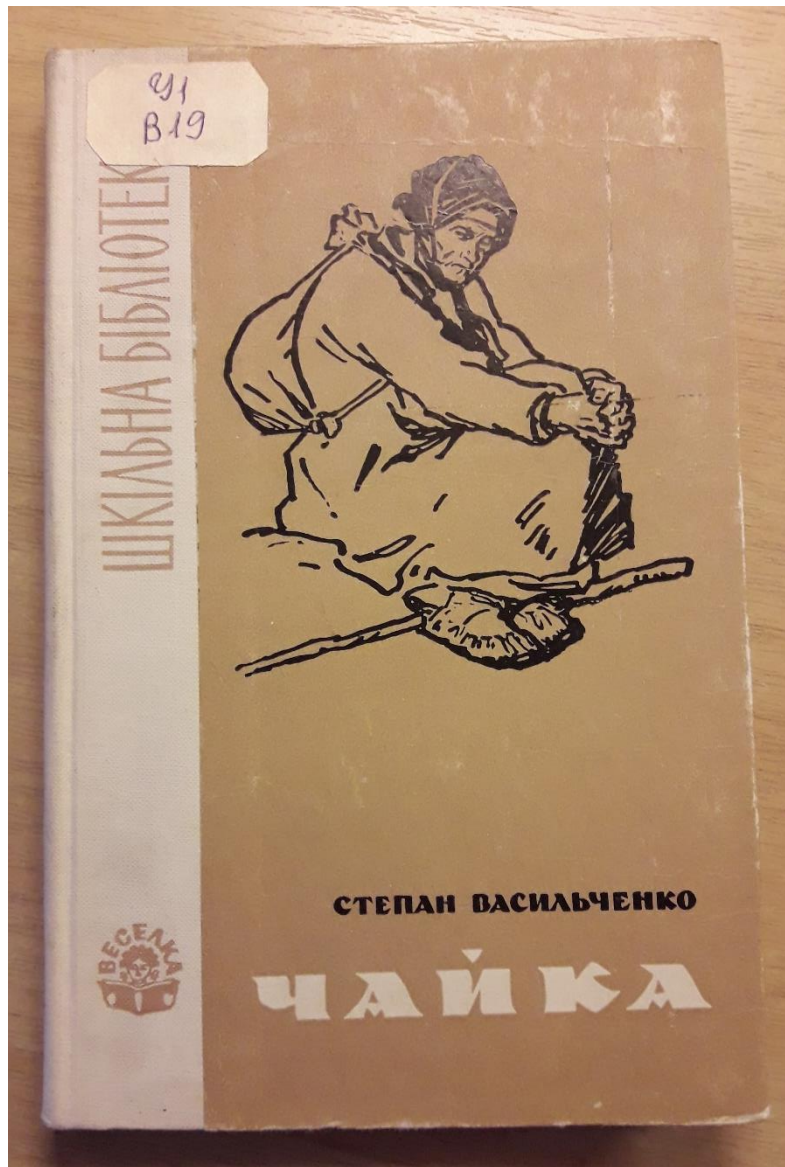

Васильченко С.В. Авіаційний гурток: повісті та оповідання / С.В. Васильченко; упоряд. та передм. В.Я. Неділька; худож. О.П. Нікіфоров. – К. : Радянська школа, 1983. –341 с.: іл.

До збірника увійшли як ранні новели так пізнього періоду творчості письменника, після 20-х років минулого століття: розповідь про тяжку долю шкільного вчителя, трагедію талантів та про нове покоління і зародження нової свідомості.

Васильченко С. Чайка: вибрані твори / С. В. Васильченко; ред кол.: В.Я. Андрущенко, В.В. Бичко, Н.Д. Коваленко, М.М. Острик, П.Й. Панч, М.Є. Шевченко; вступ. стат. Б. Антоненка-Давидовича; мал. В.А. Євдокименка; портр. роб. худож. В.Я. Чебаніка. – К. : Веселка, 1965. –239 с. : портр.

До збірки увійшли така оповідання : «Чайка», «Свекор», «Пацанок», «Басурман», «Увечері», «Циганка» , «Авіаційний гурток» та перша частина біографічної повісті про Т.Г. Шевченка «Широкий шлях».

**Нові книги С. Васильченка, видані в наш час, які можна знайти
в книгарнях України**

Бібліотека ОІППО

січень 2024 р.